

Nr 193.

Av herr **Petersson** i Lerbäcksbyn **m. fl.**, *angående undersökning rörande omfattningen av i allmän ägo befintlig jord, som kan vara disponibel för upprättande av nya jordbruk, m. m.*

Sveriges befolkning växer årligen med omkring 40,000 personer, åt vilka nya förvärvsmöjligheter måste skapas, om de icke skola drivas ut i främmande land att där söka den utkomst, det egna landet icke kunnat bereda dem. Dessa nya levebröd hava hittills skapats genom en stark utveckling av våra näringar i omfattning och intensitet.

I denna utveckling har även jordbruket tagit del så till vida, att det i tekniskt avseende gått i hög grad framåt och därigenom förmått driva upp sin produktion, så att densamma på de sista 50 åren icke långt ifrån fördubblats. Men jämsides härmed har den inom jordbruket sysselsatta befolkningen gått tillbaka i antal, så att densamma nu är omkring 400,000 personer mindre än på 1800-talet. I den mån denna numeriska tillbakagång är framkallad av den ökade användningen av arbetsbesparande maskiner, som frigjort mycken mänsklig arbetskraft, är den ett tecken på en högre utvecklad produktion och innebär alltså ett otvivelaktigt framsteg. Men för den, som i jordbruket ser vår viktigaste näring och betraktar jordbruksbefolkningen som det svenska folkets sunda kärna, måste dock den antydda utvecklingen te sig från befolkningspolitisk synpunkt ganska allvarlig. Man kan icke underlåta att göra sig den frågan, huruvida icke det svenska jordbruket har möjligheter att genom uppodling av ny mark och bättre utnyttjande av den jord, som redan finnes, bereda uppehälle åt en större folkmängd.

I synnerhet under de år, som gått efter världskriget, har frågan om jordbrukets förmåga att mottaga en del av det förefintliga befolkningsöverskottet blivit i hög grad aktuell. Den inträffade stagnationen och tillbakagången inom industrien har medfört överbefolkning och arbetslöshet inom landet, och då samtidigt möjligheterna till utvandring allt mera begränsas, är det endast helt naturligt, att mången riktat sina blickar mot jordbruket i förhoppning om att där finna den utkomst, som man på annat håll förgäves sökt.

Under sådana förhållanden måste det anses falla inom en förutseende och om befolkningens bästa angelägen politikens uppgifter att noga överväga jordbrukets möjligheter i nu angivna avseende och att, om så erfordras, genom hjälp från statens sida leda utvecklingen i sådan riktning, att alla tillgängliga resurser bliva på bästa sätt utnyttjade.

Ett tecken på jordfrågans aktualitet för närvarande äro även de talrika för-

slag, som under de senare åren framlagts, om synnerligen ingripande åtgärder från statsmakternas sida för bildande av nya jordbruk. I sitt år 1922 avgivna betänkande har bl. a. jordkommissionen föreslagit, att under vissa förutsättningar såväl bolag som enskilda jordägare skola vara skyldiga att avstå icke endast odlingsbar utan även odlad jord för bildande av nya jordbruk, och i en år 1924 i första kammaren väckt motion (nr 97) har detta förslag även framlagts för riksdagen.

För att staten skall kunna föra en vidsynt och målmedveten jordpolitik kräves emellertid i första rummet, att man känner de tillgångar, som finnas av odlad och odlingsbar jord. Men kunskapen härom är i hög grad bristfällig.

Beträffande den odlade jorden känner man visserligen väl dess areal, och genom jordkommissionens utredningar har man även reda på huru mycket därav som tillhör olika slag av ägare, såsom staten, kyrkan, kommuner, stiftelser, bolag, fideikommiss samt större och mindre enskilda jordägare. Men därutöver kräves kännedom om huru mycket av den odlade jorden som kan vara disponibel för bildande av nya jordbruk. Närmast till hands ligger det därvid att tänka på den i allmän ägo befintliga jorden, som nu i regel är utarrenderad och som genom uppdelning på brukningsenheter av lämplig storlek sannolikt skulle kunna bereda ett icke obetydligt antal familjer ett eget jordbruk. En utredning kräves därför, huru mycket av den publika jorden som kan påräknas för bildande av nya jordbruk. De för denna utredning erforderliga uppgifterna angående varje särskild egendom torde utan större svårighet kunna erhållas genom statens organ.

Skulle en nybildning av jordbruk i större skala kunna genomföras, måste den emellertid ske i samband med uppodling av mark, som ännu icke tagits i anspråk såsom åker, men kännedomen om de tillgångar vi inom landet äga på dylik odlingsbar jord är högst ofullständig. Under senare år har dock utförts en systematisk undersökning av tillgångar på odlingsmark i vissa delar av Norrland och Dalarne, som utgör en god början för en vidgad kunskap i denna viktiga fråga. Efter framställning från riksdagen år 1914 utfördes nämligen under åren 1916—1922 en noggrann inventering av tillgångarna på odlingsjord inom kronoparkerna och vissa andra kronans marker i Norrland och Dalarne, och denna inventering utsträcktes med anledning av en riksdagsskrivelse år 1918 även till de tre norrlandssocknarna Råneå, Burträsk och Hammerdal, där all i enskild ägo befintlig mark gjordes till föremål för undersökning. Slutligen har år 1922, på initiativ av den s. k. kolonisationskommittén, verkställts en inventering av odlingsmark å fastigheter i enskild ägo, belägna inom ett avstånd av omkring två mil å vardera sidan om Inlandsbanan i dess sträckning från södra gränsen om Ströms socken i Jämtland till Ume älvs vattensystem i Västerbottens län. De tre inventeringarna hava givit följande resultat:

	Hela landsarealen Hektar	Därav odlingsmark Hektar	%
Kronojord i Norrland och Dalarne	4,196,000	196,000	4.7
Tre socknar i Norrland	450,000	39,000	8.7
Omkring Inlandsbanan.....	600,000	49,000	8.2
	Tillsammans: 5,246,000	284,000	5.5

Beträffande kronans marker i övre Sverige äga vi alltså nu en fullständig kännedom om odlingsmöjligheterna, och beträffande den enskilda jorden i samma trakter finnas åtminstone vissa hållpunkter för bedömande av den odlingsbara markens omfattning.

För södra och mellersta Sverige saknas däremot så gott som alla uppgifter om odlingsmöjligheterna. Visserligen framställdes av den s. k. Värmlandsundersökningen och av jordkommissionen frågor till orterna rörande förekomsten av odlingslägenheter, men de härpå erhållna svaren torde vara allt för osäkra för att förtjäna något större vitsord.

I en inom första kammaren år 1923 väckt motion (nr 120) föreslogs, att riksdagen måtte bevilja erforderliga medel för en fortsatt inventering av odlingsmark inom någon lämplig trakt i södra och mellersta Sverige eller, om detta ej kunde bifallas, hos Kungl. Maj:t begära förslag i samma riktning. På förslag av jordbruksutskottet (utlåtande nr 19) beslöt emellertid riksdagen avslå de i motionen framställda yrkandena, det förstnämnda på grund av det rådande statsfinansiella läget och det senare, emedan Kungl. Maj:t redan hade sin uppmärksamhet fäst på frågan och, därest förhållandena skulle anses därtill föranleda, icke torde underlåta att göra framställning i ämnet till riksdagen.

Då det statsfinansiella läget sedan denna tid otvivelaktigt förbättrats och någon framställning till riksdagen icke av Kungl. Maj:t gjorts, synes tiden nu inne, att åtgärder vidtagas från riksdagens sida för ett återupptagande av de förut omnämnda inventeringarna. I första hand böra dessa inriktas på södra och mellersta Sverige och inom de utvalda områdena bör all jord undersökas, oavsett vem som är ägare till densamma. I övrigt synas inventeringarna lämpligen kunna utföras efter i huvudsak samma metod, som tillämpades vid de tidigare undersökningarna i Norrland och Dalarne, med de modifikationer, som kunna betingas av de lokala förhållandena o. dyl. Förutom ett fastställande på denna väg av den odlingsbara markens totala areal, synes därjämte vid utredningen hänsyn böra tagas till odlingsmarkens läge i förhållande till kommunikationer och avsättningsort samt till de ekonomiska betingelserna över huvud taget att å densamma driva ett bärkraftigt jordbruk.

På grund av vad i det föregående anförts, hemställa vi,

att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t begära *dels* verkställande av en undersökning angående omfattningen av i allmän ägo

befintlig jord, som kan vara disponibel för upprättande av nya jordbruk, dels upprättande av en plan för fortsatt inventering av odlingsmark i riket, i syfte att sagda inventering måtte kunna taga sin början sommaren 1926.

Stockholm den 20 januari 1925.

Otto Järte.

Fabian Lilliecreutz.

Birger Petersson.

Ivar Anderson.
